

סיפורו של יחיאל

רשם דב ורדי ב- 4.4.1980
לערב יום הזיכרון לשואה והגבורה תש"ם

יחיאל נולד בדמברובה, פולין, עיר בפלך זגלמביה. דמברובה הייתה עיר פרולטארית היושבת על אוצרות פחם. מכרות הפחם היו בבעלות אנגלים, צרפתים ואיטלקים. גם לשני יהודים מן העיר היו מכרות קטנים. שאר היהודים מבין 6000 התושבים בעיר היו חנוונים, בעלי מלאכה ומקצתם פועלים. בלילות נשמנו את הגזים הנפלטים מבטן האדמה וחזות העיר הייתה אפורה וקודרת מהאבק השחור שנישא באוויר.

יש והפחם נמצא קרוב לפני האדמה. בעיתות מחסור היו המובטלים כורים פחם לא-חוקי על מנת להתקיים. גם מפעל יציקה גדול היה בעיר- מפעל לייצור שרשראות, חוטי ברזל ומסמרים. בין העובדים היו יהודים וביניהם חברי קיבוץ ההכשרה הנודע "בורוכוב" של הקיבוץ המאוחד.

הפעילות הציונית בעיר הייתה ענפה. התקיימו בה כל תנועות הנוער החילוניות והדתיות. הייתי חבר בקן השומר הצעיר מגיל 13. ללק אחי הבכור היה בקן מגיל יותר צעיר. עימי בקן היו גם שלושת אחיי ושתי אחיותיי.

אבי עבד במכרות בתקופת השפל שלאחר מלחמת העולם הראשונה. משנת 1923 עד פטירתו ב-1935 הוא עסק בעגלונות עם סוסים משלו. כשללק עלה לארץ נשארתי הבכור ועלי הוטל לקיים את המשפחה. עבדתי בחנות לחומרי בניין.

בספטמבר 1939 הגרמנים נכנסו לפולין. דומברובה היא תשעה ק"מ בלבד מהגבול הגרמני בשלזיה. ביום השני למלחמה היו הגרמנים אצלנו. בימים הראשונים עדיין גרנו בביתנו. אחר-כך התחיל סיפור כמו בכל מקום - גזירות, טלאי צהוב, מחנות עבודה, גטו, אשוויץ. דומברובה סופחה לגרמניה וחוקיה חלו גם עלינו.

אני המשכתי לעבוד בחנות הבנין, כשגרמני, כונס נכסים, פיקח והשגיח עלינו. ב-1941 המשלוחים של המגויסים לעבודה נעשו יותר אינטנסיביים. קשה היה לחיות.

באושביץ הקרובה, אושביינצים הפולנית, התחילו להקים את מחנה ההשמדה הנודע. את היהודים פיזרו בין ערי האזור -בנדין, סוסנוביץ ועוד.

אנחנו ידענו שיהיה רע ואפילו רע מאוד אם המלחמה תימשך. כדי להתקיים נאלצנו לסחוב

אוכל. אני סחבתי מתחת לעיני הגרמני וכמעט נתפסתי. היה עלי להסתלק כי לא הייתה

ברירה. התנדבתי למחנה עבודה בתקווה שכך אולי אוכל להינצל.

נשלחתי למחנה בלכאמה בשלזיה עילית הגרמנית. היינו כ-10 בחורים יהודים שעבדו במחסן לאספקה והיינו נוסעים לחלוקה בין המחנות. יום אחד גילינו שיש שבויים יהודים מארץ-ישראל במחנה נוידרוף, וגם שמעתי שנמצא שם מישהו מצ'נסטחובה. רק בארץ נודע לי שזה היה יחזקאל ניימן.

התפשטה מחלה מדבקת בינינו והחזיקו אותנו בהסגר במשך שישה שבועות. לאחר מכן העבירו אותנו למחנה חדש בשלזיה תחתית. בנו שם בית חרושת לעיבוד נחושת. אנחנו עזרנו לבעלי המקצוע הגרמניים. הם היו אנשי שמאל שלא נלקחו לצבא ודאגו לנו. כשהם חזרו מביקורים בביתם, הם היו מביאים גם לנו מזון. כך יכולתי להעביר לחם, קטניות ונקניק למשפחה בבית, באמצעות פולנים שכנים.

בסוף 1942 התחילו סלקציות אצלנו. את החלשים שלחו ישר להשמדה למחנה בגוס-רוזן. האווירה הייתה קודרת מאוד. הגרמנים פחדו גם זה מזה.

היה מעשה ביהודי שהתחבב על משגיח גרמני. היהודי נתן לנו לחם ונתפס כשחזרנו למחנה. חרף העינויים הוא לא גילה דבר. הלקו אותו עד שכולו התנפח, והיה מסוגל לשכב רק על הבטן ולא לצאת לעבודה. כעבור יומיים הוא קפץ ממרומי הבניין שבנינו והתרסק. במחנה הזה מצאו את מותם מאפיסת כוחות כ-200 יהודים ונקברו בקרבתו. שנתיים בנינו את המפעל. כשהונעו המכונות נתגלתה חבלה- המנועים היו מלאים בחול. בקיץ 1944 הועברנו פתאום לבונסלאו הקרובה, לעבוד בבית חרושת להרכבת מטוסים ומטוסי דמי.

כאן עברנו למשטר של מחנה ריכוז. היינו כפופים למפקדים שהיו אסירים פוליטיים וריצו את עונשם, ולאסירים שנשפטו על פלילים. הם אמרו לנו: "בחוף תעשו הכול - תגנבו, ותרצחו. כאן בפנים אסור להלשין ואסור לגנוב. העובר על כללים האלה ישא בתוצאות". היינו גונבים מהגרמנים בחוף ומפקד המחנה היה נהנה מהשלל. מסביב למחנה שמרה המשטרה הגרמנית.

המשטר במחנה לא היה קשה במיוחד. היה אוכל, אך טיבו היה ירוד. פעם בשבועיים ניתן לנו יום מנוחה. היינו מכבסים את הבגדים והולכים ערומים עד שהם התייבשו. חובה היה עלינו להימצא בהאנגר בין הארוחות ולשכב על הדרגשים. חליתי ולא יכולתי לאכול מזון כלשהו. הרופא היה יהודי מברסלאו שאמר שזו סוגסטיה. רנטגן לא היה. חולה עם 38 מעלות חום לפחות היה מקבל שלושה ימי מנוחה בחדרי- החולים. המשכתי לעבוד עד שיום אחד התעלפתי. החובש לקח אותי לרופא שקבע שזה אולקוס.

באותם הימים כבר הייתה החזית קרובה. "רק תחזיק מעמד", הוא רמז לי והשאר אותי בחדר החולים.

הגרמנים היו די מבולבלים ולא בדקו כמו קודם. הרופא היה מבשל לי דייסה מדי יום. באויר נראו יותר ויותר אווירונים גרמניים חגים מעלינו ורעם התותחים היה קרוב. בליל ה-11 בפברואר 1945 פונו כל הבריאים. אני נשארתי עם החולים ועם אלה שהתחמקו והסתתרו במחנה. עם בוקר ראינו את השומרים הגרמנים מסתלקים על אופניהם. היו יריות על המחנה. הכדורים שרקו מעלינו ועברתי לשכב על הרצפה. ארון התרופות נפגע ורסיסים התפזרו לכל עבר. שניים שהיו סקרנים מידי, הציצו החוצה ונפגעו. לפתע היה שקט. לקראת צהריים התקרבו שני טנקים רוסיים לשער וראיתי אחד מהם פורץ פנימה.

על הצריח ישב בחור יהודי כבן 19-20. הוא הורה לנו באיזה כיוון להתרחק מהחזית הקרבה. יצאנו לדרך בשארית כוחנו והגענו עם ערב למחסנים של הגרמנים. הרוסים אמרו שנקח מה שאנחנו רוצים. היה מי שמילא את התרמיל בשוקולד והתקיים מזה זמן רב. אני אספתי לי סוכר וסולת. שקלתי 30 קילו.

המשכנו לנדוד. באחד הימים הגעתי לרכבת משא והצלחתי לעלות עליה, כמו רבים שביקשו גם הם לעשות כמוני. היה חורף והייתי כמעט ללא לבוש. חייל רוסי שראה את מצבי נעלם וחזר עם שמיכת פוך. הוא כרך אותה סביבי וקשר אותי לסולם הקרון שלא אפול.

הגעתי לסביבת צ'נסטחובה ומשם לקאטוביץ. הייתי קרוב לבית. האיש הראשון שנתקלתי בו היה הפולני שאצלו גרנו לפני המלחמה. הוא אמר לי לחזור עימו לדומברובה לקבל את דירת המשפחה בחזרה. הלכתי איתו. הדירה הייתה ריקה. מהמשפחה שלי לא נשארה נפש חיה.

כשהגיעו השליחים מהארץ, אירגון "הבריחה" החל לפעול. אותי הוציאו בין הראשונים לאיטליה כי הייתי חולה. משם עליתי לארץ.